

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav východoevropských studií

Bakalářská práce

Claudia Zbranková

Ženské hrdinky v novelách N. S. Leskova

Female heroines in N. S. Leskov's short stories

Praha 2017

Vedoucí práce: doc. PhDr. Hanuš Nykl, Ph.D.

Poděkování:

Chtěla bych na tomto místě poděkovat doc. PhDr. Hanuši Nyklovi, Ph.D. za trpělivost, laskavý přístup při vedení mé práce a velmi benevolentní výpůjční řád svých materiálů. Dále také svému okolí, které mě podporovalo o rok déle.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 6. ledna 2017

.....

Podpis

Abstrakt

Hlavním cílem práce je představení tři hlavních ženských literárních postav krátkých próz 60. let 19. století. Literární postavy jsou zkoumány z hlediska stejných, předem stanovených kategorií tak, že vyniká Leskovův cílený postup zobrazení ženské hrdinky.

Dále jsou v práci v samostatných kapitolách zmapována nejdůležitější fakta o životě a tvorbě autora a proveden literární rozbor vybraných povídek.

Klíčová slova

N. S. Leskov, literární postava, poetika Leskova, literární věda, ruská literatura 19. století, povídka.

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to introduce three main female characters of short stories from the beginning of 1860s. Characters are researched from the same and predefined categories, so Leskov's aimed plan of illustration female heroines is pointed .

Then in single chapters of thesis the main facts about Leskov's life and writings and literature analysis of chosen short stories.

Key words

N. S. Leskov, Female heroines, Character, Poetics of Leskov, Literary science, Russian literature 19. century, Short story.

Obsah

1	Úvod.....	7
1.1	Metodologie použitá při rozboru děl.....	8
2	Nikolaj Semjonovič Leskov.....	9
2.1	Život	9
2.2	Tvorba	11
3	Poetika Leskova.....	15
3.1	Obecné zásady tvorby	15
3.2	Inovace žánrů	16
3.3	Skaz.....	17
3.4	Leskovovy literární postavy	19
4	Analýza vybraných děl	23
4.1	Kalvárie	23
4.1.1	Anastázie Borisovna Prokudinová	24
4.2	Lady Makbeth mcenského újezdu.....	28
4.2.1	Katěrina Lvovna Izmajlovová	29
4.3	Bojovnice	33
4.3.1	Domna Platonovna	34
	Závěr	40
	Bibliografie	41

1 Úvod

Ženské hrdinky v díle Nikolaje Semjonoviče Leskova jsem si zvolila jako téma své práce pro sílu a poutavost literárního obrazu postavení ruské ženy v autorově době. Jak se pokusím ukázat v literárních rozborech, formální skladba povídky a zařazení hrdinky v ní přímo souvisí se samotným líčením postavy ženy. Cílem mojí práce je pak doložit tento postup na příkladu vybraných Leskovových povídek.

První část práce nastíní život spisovatele, jelikož osobní zkušenosti velmi ovlivnily jeho tvorbu.

Ve druhé části budou představeny poetické zásady tvorby N. S. Leskova, jeho inovace žánrů, využití skazu a typy literárních postav.

Třetí a stěžejní část této práce je tvořena rozbořem vybraných povídek *Kalvárie* (Житие одной бабы, 1863), *Lady Macbeth mcenského újezdu* (Леди Макбет Мценского уезда, 1864) a *Bojovnice* (Воительница, 1866)

Tato práce si neklade za cíl zkoumat Leskovovi snahy o emancipaci žen té doby. Osobně se domnívám, že motivací spisovatele byla spíše touha po popsání nesvobody a běžných problémů těchto žen, než cílená kampaň, proto tato práce cíleně neřeší otázku genderu a soustředí se na formální popis postav z hlediska literární teorie.

Oproti jiným autorům povídek s ženskou tematikou se Leskov zabývá nižší a střední sociální vrstvou, a tak pochází hrdinky z rolnického, kupeckého a měšťanského stavu.

Záměrem této práce je tedy představit tři rozdílné hlavní ženské literární postavy, z povídek vzniklých ve spisovatelových beletristických počátcích, tedy mezi lety 1863 a 1866, a to za použití stejných, předem stanovených kategorií tak, aby vynikl Leskovův cílený postup zobrazení ženské hrdinky.

1.1 Metodologie použitá při rozboru děl

Třetí kapitola práce je věnována charakteristice postav z vybraných děl. Hlavní ženské postavy budou charakterizovány pomocí kategorií **jméno, vzhled, jednání a promluva**. Z dalších hledisek jsem zvolila **vývoj** postavy a její **motivovanost**.

Kategorie jsem zvolila podle B. Tomaševského, které uvádí ve své práci *Teorie literatury*. Dle mého je toto hledisko pro zkoumání Leskovových postav ideální kvůli menší důležitosti klasického vypravěče. Čtenáři není skrze vševědoucího vypravěče předána charakteristika hrdiny a tak jsou jednoduché a jasné kategorie Tomaševského pro rozbor dobře využitelné.

První zvolenou kategorií je vlastní jméno hrdiny. Jedná se o nejjednodušší prvek k charakterizaci literární postavy. „*V elementárních fabulačních formách stačí někdy pouhé pojmenování hrdiny bez jakékoliv charakteristiky (‘abstraktní hrdina’), nutné jen k tomu, aby bylo komu přisoudit činy potřebné ve fabuli.*“¹

Dále uvádí Tomaševskij metodu masky, „*tj. rozpracování konkrétních motivů, které harmonují s psychologií postavy.*“² Mezi masky můžeme zařadit vzhled, jednání i promluvu, tedy další složky charakteristiky hrdiny literárního díla.

V průběhu děl zůstává charakter hlavní postavy nezměněný, nebo se díky okolnostem vyvíjí. „*Ve druhém případě jsou prvky charakteristiky pevně skloubeny s dějem a sám zlom charakteru (typické ‘pokání zločince’) je už změnou fabulační situace.*“³ V této proměně lze najít také vlivy, které působí na proměnu postavy, tedy vlivy, které motivují konání hrdiny.

Rozpoznání motivovanosti postavy vede ke ztotožnění se čtenáře s postavou skrze jemu známé pohnutky. Tomaševskij uvádí, že to může vést k odcizení čtenáře, pokud se jedná o zobrazení sporných témat, např. kvůli politickým ideologiím. Pro tematickou oblast zvolenou v této práci není však tento argument relevantní.

---

¹ TOMAŠEVSKIJ, B. *Teorie literatury*. Lidové nakladatelství, Praha 1970. str. 146.

² Tamtéž, str. 146.

³ Tamtéž, str. 147.

2 Nikolaj Semjonovič Leskov

Nikolaj Semjonovič Leskov je poměrně málo známý autor ruské klasické literatury, přestože je *„Лесков безусловно писатель первого ряда. Значение его наследия постепенно растет: возрастает его влияние на литературу, возрастает интерес к нему читателей.“*⁴

V kontextu děl jeho současníků byl vnímán jako spisovatel typicky ruský, píšící o ruských tématech. Tato vyhraněnost by mohla vysvětlovat nízký zájem o jeho tvorbu, protože svým zaměřením tehdy nebyl zajímavý a inovativní ani pro svůj areál ani pro světovou literaturu. Ve svých dílech prokazuje skutečně perfektní znalost mluvy svých hrdinů a právě tento jeho „národní“ styl ovlivnil spoustu autorů. Nejznámější spisovatelé, kteří dokládají jeho vliv na svou tvorbu, jsou Dostojevskij a Gorkij.

2.1 Život

Nikolaj Semjonovič Leskov (1831–1895) se narodil ve vesničce Gorochovo. Během svého dětství se blíže seznámil s několika sociálními sférami. Jeho otec byl úředník a matka pocházela z aristokratické rodiny Alfrejevových. Rodina žila v Orlu až do Leskovových 8 let. V roce 1839 *„[...]летом мы переехали из большого городского дома в очень уютный, но маленький деревенский дом с балконом, под соломенную крышею.“*⁵ Dům, do kterého se rodina přestěhovala, byl statek ve vesnici Panino.

Hospodářství bylo malé a děti pánů i rolníků trávili spolu spoustu času. Tak získal Leskov základní obraz života vesnických lidí, jejich folklorních příběhů a slovesnosti. Doplněním mu byla vyprávění jeho babičky z matčiny strany, Alexandry Vasiljevny, která *„[...]питавшая неодолимую страсть к путешествиям по орловским «пустыням», знала напамять множество местных историй и сообщала их внуку вместе с личными воспоминаниями о нашествии французов и побеге из Москвы.“*⁶

---

⁴ ЛОМУНОВ, К. Н., ТРОИЦКИЙ, В. Ю. (ред). Лесков и русская литература: Сборник. Наука, Москва 1988. str. 12.

⁵ Citováno podle: ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1945. str. 17.

⁶ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. с. d., str. 19.

Ke vzdělanosti byl veden odmalička, v sousedním panství v rodině Ivanových, z matčiny strany příbuzné se spisovatelem Masalským, získal možnost seznámit se s kulturním životem skrze množství knih. Dalším stupněm bylo gymnázium v Orlu.

Na gymnáziu pobyl pouze 6 let, protože rodina se kvůli požárům dostala do finanční krize a v té době také zemřel otec Leskova. Proto nastupuje jako úředník k soudu v Orlu. Jako úředník pracuje také v Kyjevě, kde je jeho strýc Alfrejev profesorem na univerzitě. Místní prostředí Leskova velmi ovlivnilo, především v oblastech jako je „[...] intelektuální rozvoj, maloruské prostředí i jazyk.“⁷

Okouzlen tímto zážitkem pak menšinové jazyky a maloruské prostředí zobrazoval ve svých dílech. Kromě tohoto vlivu na tvorbu v něm pobyt na Ukrajině podnítil i osobní zájem o slovanské národy obecně. Za dobu pobytu v Kyjevě zaznamenal také personální život podstatné milníky. Dvakrát se zde oženil a narodily se mu tři děti.

Roku 1857 nastoupil do služby ke svému strýci Alexandrovi Jakovleviči Škottovi (původem Angličan). Jako obchodní příručí firmy projezdil velkou část Ruska a sám to později vnímal jako největší přínos pro svou tvorbu.

„Za tři roky putování po Rusku jsem shromáždil materiál, který mi vystačil na celý život a který člověk nesežene na Něvském prospektu nebo v petrohradských restauracích a kancelářích.“⁸

Zprávy, poznámky a dopisy z těchto služebních cest už měly určitou nápaditost. Leskovovo okolí rozpoznávalo spisovatelský talent a tak začal Leskov psát pro noviny statě o provinciích a situacích v nich. Poté se rozhodl trvale věnovat psaní, nejprve pro noviny a „В январе 1861 года Лесков переезжает в Петербург чтобы всецело отдаться журнальной работе.“⁹

Bohužel v době velkých petrohradských požárů roku 1862 svým článkem v časopise *Северная пчела* proti sobě poštvál velkou část studentské obce.¹⁰ „Свою ошибку молодой писатель искупил тяжелой карой: его обвинили в натравливании

---

⁷ Citováno podle: KOSTŘICA V. *Studie o ruské klasické literatuře*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987. str. 83.

⁸ Tamtéž, str. 83.

⁹ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. с. д., str. 48.

¹⁰ Bude vysvětleno níže v podkapitole 1.2 Tvorba.

органов власти на студентов, и дальнейшему участию в передовой русской печати стало для него невозможно. ¹¹

Jelikož v tu dobu noviny nestály o žádné jeho další články, odjíždí do zahraničí. Cestou do Paříže projel Pobaltím, Západní Ukrajinou, Polskem a pobýval chvíli i na Českém území. Ve všech navštívených zemích se setkal s předními osobnostmi místní inteligence, v Praze např. se členy klubu Měšťanská beseda.

V Paříži žil ve čtvrti spolu s pařížskými Rusy v Latinské čtvrti a spíše se zajímal o krajany než o tehdejší francouzskou uměleckou sféru. Po návratu do Ruska sepsal příhody Rusů v Paříži. Kromě tohoto materiálu si z Francie přivezl i své první povídky a rozhodl se plně věnovat tvorbě beletrie.

Podporoval mladé začínající spisovatele a díky tomu, když se obměnily redakce žurnálů, znovu mu jeho někdejší žáci věnovali prostor. Roku 1892 napsal A. L. Volynský první biografii o Leskovovi. Práce „[...] не оказалась одинокой. Столь горевавший о том, что критика 70–80-х годов не баловала его своим вниманием, Лесков в последние годы своей жизни был утешен и таким запоздалым приветом.” ¹² a také několik let před Leskovovou smrtí vyšly také sebrané spisy.

2.2 Tvorba

Leskov začíná s krásnou literaturou až ve svých 30 letech. Do té doby psával dopisy a zápisky z cest svým známým a později fejetony, glosy a zprávy převážně pro petrohradské noviny. Příspěvky se týkaly situací v provinciích, zejména postavení rolníků a jeho texty „[...] и горячо призывает к уважению «неотъемлемых прав человеческой свободы».” ¹³

Stat', vytištěná roku 1862 v časopise «Северная пчела», byla reakcí na sérii petrohradských požárů. Nejdříve nešťastně zmínil, že se povídá o tom, že požáry zakládají studenti protestující proti carské moci. Toto „obvinění“ zvedlo vlnu kritiky z řad studentstva. Leskov reagoval další statí, kde se vyjadřuje k tomu, že by požáry neměly být

¹¹ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. с. д., стр. 71.

¹² Tamtéž, str. 114.

¹³ Tamtéž, str. 49.

nástrojem politických demagogů.¹⁴ Reakce petrohradské revoluční inteligence byla stejně prudká jako ta studentská.

Kvůli výše zmíněným statím se pro Leskova uzavřely všechny přední noviny, a proto se rozhodl vycestovat. Jeho cesta vedla do Paříže, kde napsal své první povídky.

Beletristická díla Leskova reflektovala skutečnost jeho života a všechny události formovaly námětový materiál spisovatele. Není skoro možné říci o některém z jeho zážitků nebo zaujetí, že by se v dílech vůbec nepromítli.

Inspiruje se už příhodami ze svého dětství. Grossman poukazuje na Leskovovův folklorní základ získaný z vyprávění jeho babičky a také chůvy Anny Stěpanovny, která připojila ještě vzpomínky na její život jako nevolnické herečky. Vzpomínky zapracoval později Leskov do povídky *Dovedný vlásenkář* (Тупейный художник, 1883).¹⁵

Roku 1840 byl na jejich panství nedostatek jídla a lidé onemocněli. Do oblasti přijela na pomoc Leskovova teta, která se společně s přítelkyní z Anglie starala o nemocné. „Здесь [...] жизненный источник его прекрасного рассказа «Юдоль»“¹⁶

Tato zkušenost zapůsobila na malého chlapce a jako dospělý spisovatel ji zpracoval nejen do výše zmíněné povídky, ale také do děl dalších. „Здесь [...] и первое прбуждение той этческой озабоченности, которая в художественном плане дала замечательные образы лесковских «праведников».“¹⁷ Tento nejčastějšího typu postav «**праведники**» se překládá jako *svatí spravedliví*.

Práce u soudu a tudíž seznámení se s různými prohrěšky lidu v Orelské gubernii využil např. v díle *Lady Makbeth mcenského újezdu*.

Následný pobyt v Kyjevě obeznámil Leskova s prostředím starého univerzitního města a jeho moderní inteligence. Měl možnost poznat jiné slovanské národy – kromě Ukrajinců také Poláky – a jejich specifický jazyk. Osobně se znal s Tarasem Ševčenkem, Opanasem Markovičem i s Marko Vovčok.

---

¹⁴ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*.c.d., str 70.

¹⁵ Tamtéž, str. 19.

¹⁶ Tamtéž, str. 20

¹⁷ Tamtéž, str. 20.

Pro nás nejzajímavější, že také slovanské Čechy zaujaly spisovatele a povídka *Alexandrit* (Александрит, 1884) je z prostředí klenotníků z Mariánských Lázní.

«Смело, даже, может быть, дерзко думаю, что я знаю русского человека в самую его глубь, и не ставю себе этого ни в какую заслугу. Я не узал народ по разговорам с петербургскими извозчиками, а я вырос в народе...»¹⁸

Výše zmíněná citace se sice vztahuje na Leskovovo dětství, ale určitě by seděla i na poznávání jakéhokoliv jiného prostředí. Ať už se jednalo o Kyjev, Prahu nebo Paříž, vždy se spisovatel začlenil mezi místní. Rusko-pařížskou sféru zaznamenal v črtě «Русское общество в Париже».¹⁹

V tomto duchu bychom mohli pokračovat ve vyjmenovávání motivů jednotlivých děl velmi dlouho, protože skoro 30 let práce přineslo své ovoce. Leskov „*Помимо беллетристических страниц, [...] оставил произведения биографические («Загадочный человек») и мемуарные («Печерские антики»), исторические очерки и документальные публикации, одно драматическое произведение («Рассточитель») и ряд журнальных статей критико-художественного и публицистического характера.*“²⁰ a tedy je dobře vidět, jak široký byl záběr jeho tvorby.

Žurnalistickými texty pro Leskova typickými přibližně do konce 70. let byly „[...] резких памфлетов на «шестидесятников» писатель приблизился к наиболее отсталым течениям тогдашней журналистики и тем самым оказался «отлучённым» от передовых движений русской литературной мысли.“²¹

Ve vztahu k této bakalářské práci se dobře hodí Kostřicův pohled na počátky Leskovovy beletristické tvorby, kdy by bylo „[...] jednoduché označit první období Leskovovy činnosti za reakční a sérii polemických děl za jakýsi akt odplaty nebo pomsty.“ Jelikož jeho díla nebyla kritikou přijímána, z části stále kvůli špatné pověsti z doby požárů v Petrohradu.

Polemiky na jiné texty jeho doby jsou paralelně s pracemi „[...], které dokumentují Leskovovu schopnost pronikavého realistického uměleckého vidění, ať už jde o povídky a

---

¹⁸ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*.c.d., str. 22.

¹⁹ Tamtéž, str. 83.

²⁰ Tamtéž, str. 256-257.

²¹ Tamtéž, str. 91.

novely z vesnického prostředí («Kalvárie» z roku 1863), kupeckého života («Lady Makbeth mcenského újezdu» z roku 1865) nebo satirickou studii psychiky měšťanské kuplířky («Bojovnice» z roku 1866).²²

V období transformace z žurnalistiky v beletrii vznikly povídky, jejichž rozborem se práce zabývá ve třetí části.

---

²² KOSTŘICA, V. *Studie o ruské klasické literatuře*. c. d., str. 85.

3 Poetika Leskova

Již několikrát byl výše zmíněn poměrně pozdní počátek Leskovovy umělecké činnosti. Odžité roky a nastřádané životní zkušenosti však jeho tvorbě prospěly a právě proto je jiná než klasická realistická díla. Ve své době byl zastíněn slavnějšími spisovateli tvořícími v souladu s hlavním proudem, ke kterému jeho díla stylem příliš netíhla. Když však nyní pohlédneme na druhou polovinu 19. století, je jeho jedinečnost a význam zpětně dobře vidět.

Kromě témat jsou také „[...] *Формы его произведений чрезвычайно разнообразны, его язык бесконечно богат и, кажется, меняется от произведения к произведению, оставаясь тем не менее характерным, лесковским, языком.*“²³

Jeho zásady pro kompozici literárních děl zněly „*занимательность, живость, «интересность»*“.²⁴ Živé a zajímavé jsou jeho texty rozhodně dodnes. Tvoří důležitou součást historického vyobrazení Ruska.

3.1 Obecné zásady tvorby

Výše zmíněné zásady - *занимательность, живость, интересность* - jsou doplněny ještě o „*верность характеров, 2) артистичность формы, 3) строгость композиции*“²⁵ a jsou základem pro věrné historické zobrazení reality 19. století. Díky nim Leskov udržoval jednotnou strukturu v rámci celé tvorby, která i během svého vývoje působí stále jednotně.

Umělecké dílo zobrazující skutečnost dokáže čtenáře oslovit, pouze pokud je vše naprosto uvěřitelné. Toho lze, dle Leskova, docílit pevným a bytostným spojením umělce s popisovaným jevem. Pak se může zdát, i spisovateli samotnému, že „[...] *только описывал виденное и слышанное, или же развива характеры, взятые из действительности*“.²⁶

---

²³ ЛОМУНОВ, К. Н., ТРОИЦКИЙ, В. Ю. (ред). *Лесков и русская литература*. с. д., str. 12.

²⁴ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. с. д., str. 260.

²⁵ Тамtéž, str. 255.

²⁶ Citováno podle: ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*.с.д. str. 254.

I při „přepisu“ ale musí umělec své době rozumět a chápat aktuální starosti i radosti současné epochy. Leskov si zvolil tematiku nižší (rolníci) a střední (měšťané, nižší šlechta) vrstvy. Jako klíčové pro svou tvorbu uvádí své spojení s prostým ruským lidem. *„Народ просто надо знать, как самую свою жизнь, не штудировав ее, а живучи ею. Я, слава богу, так и знал его, то есть народ, — знал с детства и без всяких натуг и странностей; а если я его не всегда умел изображать, то это так и надо относить к неумению.“*²⁷

Rusko ve svých rozmanitých provinciích poskytuje nevyčerpatelné množství originálních námětů a specifický jazyk a folklor oblastí přímo vybízí ke zpracování své jedinečnosti.

3.2 Inovace žánrů

I když bylo zmíněno, že Leskovova tvorba působí jednotně, neznamená to jednodušnost děl. Co do obsahu i formy jsou velmi rozmanité. Nejvíce jeho záměrům vyhovovaly žánry **memoáry** (мемуар), **biografie** (биография), **kronika** (хроника) a **anekdota** (анекдот).

I když byly tyto klasické žánry vhodné, nevyžíval je výhradně ve všeobecně daném schématu, jelikož s oblibou inovoval literární žánry a přizpůsoboval je potřebám svých témat. *„Он все время ищет, пробует свои силы в новых и новых жанрах и оригинальных сюжетно-тематических разработках; он берет образцы поэтических форм из деловой письменности, из литературы журнальной, газетной, из научной литературы.“*²⁸

Pomocí znaků typických pro žánry i z jiných odnoží literatury, než je beletrie, vytvořil vlastní žánry. Jako příklad je možné uvést **«рассказ-фельетон»**, **«рассказ-обозрение»**, nebo **«картинки с натуры»**, u kterých je dobře poznat kombinaci jakých žánrů vznikly.

---

²⁷ ЛЕСКОВ, А. Н. *Жизнь Николая Лескова*. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1954. str. 12.

²⁸ ЛОМУНОВ, К. Н., ТРОИЦКИЙ, В. Ю. (ред). *Лесков и русская литература*. с. д., str. 13.

Výhradně autorovým žánrem je pak «**рассказ-полубыль**», který Leskov představuje takto: „*Здесь описана правда, смешанная с вымыслом и затуманенная, чтобы иметь право быть печатаемой.*»²⁹

Kromě nevšedních žánrů ve čtenářích vzbuzuje zvědavost také název každého díla. Leskov „[...] под своими названиями жанровые, сюжетно-тематические и прочие определения, которые он им дает, как бы предупреждая читателя о необычности их формы для «большой литературы»“³⁰

A tak podtituly některých děl zní např. «**открытое письмо**», «**литературное объяснение**» (u díla «Сказ о тульском косом Левше и о стальной блохе»), nebo «**Post-scriptum**» (u díla «О „квакерках“»).

Při zamyšlení nad tituly i podtituly jednotlivých děl je jejich jednoznačnost a přímocnost kontrastující s uměleckými názvy děl jiných klasických spisovatelů. Obsah, neméně jasný než název sám, pak působí, že většinou čtenář předem tuší o čem bude číst.

3.3 Skaz

Lichačov označil jako základní motiv u Leskova vyobrazení «разговаривающей Россией»³¹. Typ ústního vyprávění transformovaného do listinné podoby je v literatuře označován jako **princip skazu**³².

Velká část Leskovových děl je psaná touto metodou. Dokonce vytvořil další úpravu žánru povídky na «**новелла-сказ**». „*Схема, почти во всех случаях, одна и та же: в прамбуле (как правило, в первой главе) рекоторое количество лиц объединены разговором, одного из собеседников настойчиво уговаривают рассказать историю.*“

---

²⁹ Citováno podle: ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. с. д., str. 255.

³⁰ ЛОМУНОВ, К. Н., ТРОИЦКИЙ, В. Ю. (ред.) *Лесков и русская литература*. с. д., str. 13.

³¹ ЛИХАЧЕВ, Д.С.. *Избранные работы в трех томах, Том 3*. Художественная литература, Ленинград 1987. str. 335.

³² NÜNNING, A., TRÁVNÍČEK, J., HOLÝ, J. (ed.) *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Host, Brno 2006. str. 714.

Начинается сказ, составляющий основную часть новеллы; концовка представляет собой коментарий одного или нескольких слушателей.“³³

Ne vždy bývá struktura spisovatelových žánrů, a to ani těch jím vytvořených, naprosto přesná. Experimentování s formou k Leskovovi patří, ale i s menšími obměnami jsou stanovené principy dodržovány.

Podle Drozdova rozdělení typu skazu (komunikační maska díla) můžeme ještě uvést některé typické příklady Leskovových děl.

Prvním typem skazu je „*explicitní přítomnost neskazového fiktivního auditoria*“³⁴, které naslouchá příběhu vyprávěnému v díle a může vypravěče přerušovat a doptávat se. Drozda uvádí jako příklad novely *Očarovaný poutník* (Очарованный странник, 1873), *Zapečetěný anděl* (Запечатленный ангел, 1872) a *Dovedný vlásenkář* (Тупейный художник, 1883).

U druhého typu „*se posluchač z textu pouze vyzumívá [...], nikdy nevystoupí z anonymity, neklade vypravěči otázky, nevstupuje s ním do dialogu.*“³⁵ Dalo by se říci, že se ztotožní čtenář s posluchačem. Drozda řadí k tomuto typu novelu *Kalvárie*. Podle popsanych znaků by se k tomuto typu daly přiřadit i zbývající dvě povídky zvolené pro tuto práci, tedy *Lady Makbeth mcenského újezdu* a *Bojovnice*.

Se skazem souvisí také bohatost Leskovova jazyka. Výrazové prostředky svých hrdinů Leskov velmi přesně zmapoval podle jednotlivých oblastí, kde se děj konal. Jeho rozbor však není předmětem této práce.

„*Для Лескова всегда и прежде всего важен сам человек, а не его место в мире.*“³⁶ Proto bude více pozornosti zaměřeno na samotného „mluvčího“.

---

³³ МАРКАДЁ, Ж. К. *Творчество Н. С. Лескова*. Академический проект, Санкт-Петербург 2006. str.303.

³⁴ DROZDA, M. *Narativní masky ruské prózy: Od Puškina k Bělskému: (Kapitoly z historické poetiky)*.: Univerzita Karlova, Praha 1990. str. 103.

³⁵ Tamtéž, str. 106 - 107.

³⁶ ТРОИЦКИЙ, В. Ю. *Лесков-художник*. Наука, Москва 1974. str. 26.

3.4 Leskovovy literární postavy

Jak již bylo zmíněno, skaz neposkytuje klasickou charakteristiku psychologie hrdiny. Přesto Leskovovy postavy působí autenticky a to hlavně díky využití regionalismů, které napomáhají k diferenciaci postav. Kolorit vyprávění se mění ne jen v jednotlivých dílech, ale i u postav v rámci jednoho textu. Jazyk je spjat s osobností³⁷ a dalo by se říci, že „[...] Leskov tvoří své postavy primárně z jazyka a psychologii spíše potlačuje.“³⁸

Ale pravděpodobně než o potlačení psychologie, jedná se o využití jiných prostředků k zobrazení nitra postavy. Někdy z jazykového projevu lze vyčíst více, než z vnitřních monologů. Grossman uvádí, že Leskov sám řekl: „«человек живёт словами» и полнее всего изображается своей произвольной речевой характеристикой.“³⁹ Také se tento způsob charakteristiky lépe hodí ke zhuštěnému stylu užívanému v povídkách a krátkých literárních útvarech.

I přes minimalistické psychologické charakteristiky je možné vyčlenit několik hlavních specifických typů postav. Jako zajímavost je možné zmínit, že Leskov netvořil pouze díla s tematikou svázanou s Ruskem, ale také má povídky s **exotickou tematikou**. Příkladem je povídka *Hora* (Гора, 1888), jejíž děj se odehrává v Egyptě, nebo *Kejklíř Pantalon* (Скоморох Памфалон, 1887), která vypráví příběh z Damašku.

Je ale pravda, že většina povídek je ze spisovatelova domovského prostředí. Pokud bychom se ještě pozastavili u neruských postav, byli by to **cizinci**. Kromě Leskovova zájmu o slovanské národy – např. postavy Čechů (*Alexandrit*) – zobrazil v povídkách i Francouz (*Mistr ve štipování* - Штопальщик, 1882), nebo Němce. Popsání života Němců na Vasiljevském ostrově se věnuje román *Ostrované* (Островитяне, 1866) a německá tvrdohlavost je představena v povídce *Železná vůle* (Железная воля, 1876).

Předem je třeba ocitovat Lichačova, který tvrdí, že Leskov „[...] *восходит не только к глубоко жизненным характерам и событиям русской действительности,*

---

³⁷ HARDER, J. *Der Mensch im russischen Roman: Deutungen: Gogol, Dostojewski, Leskov, Tolstoi*. Wuppertal: Jugenddienst-Verlag, 1961. S 93.

³⁸ POSPÍŠIL, I. *Proti proudu: (Studie o N. S. Leskovovi)*. Sprint-Print, Brno 1992. Str. 71.

³⁹ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. с. d. str. 270.

но и к тому, что я бы назвал «разговаривающей Россией». ⁴⁰ Tento výrok dokresluje již výše zmíněný Leskovův názor, že «человек живёт словами».

Prvním výrazným typem postav jsou «**праведники**»⁴¹, což je překládáno jako „**svatí spravedliví**“. Označením by se dal charakterizovat typ prostého člověka žijícího spravedlivě. Kostřica uvádí charakteristiku spravedlivých podle samotného Leskova⁴², a to: „*Žít spravedlivě znamená nelhat, neklamat a neškodit bližnímu, sloužit dennodenně dobru a spravedlnosti.*“⁴³ Dunajev tvrdí, že mohou být poněkud prostšího myšlení, ale v zásadě se jen snaží dodržovat náboženská pravidla.⁴⁴

Tento typ postav, vytvořený v první povídce («**Овцебык**», 1862), se často alespoň mihne téměř ve všech dílech. „*Leskov hledal spravedlivé v nejrůznějších sociálních vrstvách a profesích, i když typy spravedlivých se téměř vždy poněkud vymykají svému prostředí, přesahují je nebo se vůbec charakterem své činnosti od něho vzdalují.*“⁴⁵ Sami přitom o své výjimečnosti nemají ani tušení.

O své důležitosti jsou naopak přesvědčeny postavy „**nových lidí**“ («**новые люди**»), které se objevily v románu *Není kam* (Некуда, 1864). Tato reflexe nihilismu, která představila nihilisty – nové lidi – satiricky, až groteskně, byla literární kritikou té doby přijata negativně.⁴⁶ Ze strany autora šlo o zobrazení střetnutí nových, socialistických idejí a starého, tradičního způsobu myšlení. Jenže kritika v zobrazení viděla útok na nově vznikající hodnoty.⁴⁷

Hodnoty starého pořádku naopak brání **duchovní**, v povídkách nejčastěji **vesničtí popové**, kteří ač sami hřeší, pořádku drží moc nad prostým lidem. V povídce *Nekřtěný pop* (Некрещенный поп, 1877) je problémem to, že oblíbený vesnický pop shodou nešťastných náhod nebyl jako maličký pokřtěn.

---

⁴⁰ Tamtéž, str. 20.

⁴¹ ДУНАЕВ, М. М. *Православие и русская литература*. Христианская литература. Москва 2003. с 405.

⁴² Kostřica citoval: ЛЕСКОВ, Н. С. *О героях и праведниках*. Церковнообщественный вестник. 1881. № 129, str. 5.

⁴³ KOSTŘICA, V. *Studie o ruské klasické literatuře*. с. д., str. 85.

⁴⁴ ДУНАЕВ, М. М. *Православие и русская литература*. с. д., str. 407.

⁴⁵ KOSTŘICA, V. *Studie o ruské klasické literatuře*. с. д., str. 85.

⁴⁶ ДУНАЕВ, М. М. *Православие и русская литература*. с. д., str. 408.

⁴⁷ Тамtéž, str. 416.

Další často užívaný typ postav jsou postavy **služebnictva**. V povídkách zaměřených na osud měšťanských hrdinů se tyto postavy jen mihnou, většinou jsou nevýrazné. Pokud dostanou více prostoru, dává Leskov nahlédnout do jejich tragických osudů a poukazuje na skutečnost, že s nimi měšťtí páni zachází skoro stejně krutě, jako je zacházeno s nevolníky na vesnici. V povídce *Pavлін* (Павлин, 1874) je zobrazen tragický osud mlčenlivého vrátného, kterému syn pánů svedl manželku. Povídka *Dovedný vlásenkář* stojí na hranici tohoto typu postav, jelikož se jedná o příběh chůvy – bývalé nevolnické herečky.

Plyne z toho, že pán může všechno. Ještě výraznější je to pak v prostředí vesnice. Z této vrstvy má také Leskovova tvorba největší zastoupení. Postavy z ruského rolnického a **prostého lidu** - «народ» jsou jednoduché, uvěřitelné, reálně z lidu vzaté obrazy.⁴⁸ Ty jsou v autentičnosti podpořeny dokonale použitým jazykem z dané geografické oblasti, sociální sféry a typickým i pro určité povolání a dosažené vzdělání.

Autor své postavy bere jako individuality, věnuje se jejich konkrétnímu osudu, zároveň ale je toto schéma obecně použitelné na život kohokoliv z dané oblasti, nebo společenské vrstvy. Grossman uvádí, že Leskov kritikům ohledně díla *Krchňa*⁴⁹ (Сказ о тульском косом Левше и о стальной блохе, 1881) odpovídá takto: „[...]автор сказа имел мысл вывести не одного человека, а что **там, где стоит «левша», надо читать «русский народ»**.“⁵⁰

Shrnu tak svou tendenci k tvorbě všeobecně platných charakterů ukázaných na konkrétním osudu skutečného člověka. Vlastnosti hrdiny z povídky *Krchňa*, tedy např. oddanost Rusku, mohou být u kohokoliv jiného stejně silné.

Ke všem svým postavám přistupuje Leskov doopravdy zodpovědně. Jejich vyobrazení je vždy věrné a absolutně nezávislé na okolnostech. Soustředí se pouze na postavu a autor ani vypravěč ji nijak nehodnotí vzhledem k jejímu věku, pohlaví, či národnosti. Pro cíl této práce je důležité to, že tudíž i ženské postavy jsou zobrazovány se stejnou filozofií jako mužské, bez obecně nastavených literárních předsudků.

---

⁴⁸ HARDER, J. *Der Mensch im russischen Roman: Deutungen: Gogol, Dostojewski, Leskov, Tolstoi*. c. d., str. 91.

⁴⁹ Překlad z roku 1957.

⁵⁰ ГРОССМАН, Л. П. *Николай Семенович Лесков*. c. d., str. 174.

V každém výše zmíněném typu Leskov vytvořil i ženské postavy. Ne vždy byly přímo postavami hlavními, ale dokreslovaly celkový obraz a vyznění díla. Následující kapitola se bude věnovat rozboru tří povídek, kde hlavním hrdinou je žena.

4 Analýza vybraných děl

Z celé Leskovovy tvorby jsem vybrala tyto tři povídky: *Kalvárie* «Житие одной бабы» (1863), *Lady Makbeth mcenského újezdu* «Леди Макбет Мценского уезда» (1864) a *Bojovnice* «Бойтельница» (1866).⁵¹

Jedním z důvodů je zastoupení tří sociálních vrstev – nevolnice v *Kalvárii*, „měšťanka“ v *Bojovnici* a kupecká žena v *Lady Makbeth mcenského újezdu*. Dalším důvodem je nápadná korespondence vyobrazených postav. Dává tušit komplexnost myšlenky o tématu ženy. V 60. letech, kdy všechna tato díla vyšla, napsal Leskov do redakce časopisu «Эпоха», že zasílá první část z cyklu ženských postav. Jedná se o *Lady Makbeth mcenského újezdu*. Leskov dále píše, že by celá série měla čítat 12 črt typických žen v „окской и частью волжской местности“⁵². Svůj záměr však neuskutečnil a tak se do tohoto cyklu dá připočítat snad jen dílo *Bojovnice*. Vzniklo v téže době a částečně ztělesňuje ideje některých dalších plánovaných postav, které nastínil autor v dopise.

Dalším je autorův tvůrčí posun v rámci formy uměleckého zpracování. Zatímco povídka *Kalvárie* je někdy spojována s žánrem klasického románu, *Lady Makbeth mcenského újezdu* je více podobna klasické povídkové stavbě. V povídce *Bojovnice* už se naplno projevuje „leskovovský“ styl vyprávění – **skaz**.

4.1 Kalvárie

Jedná se o nejstarší z vybrané trojice děl. Bylo poprvé otištěno roku 1863 v časopise «Библиотека для чтения». Jak už bylo zmíněno, Leskov s oblibou inovoval žánry, ve kterých tvořil. Toto dílo je označováno jako «повесть», i když v přepracované verzi vydané P. V. Bykovem roku 1924 se objevuje kromě změněného názvu (na «Амур в лапоточках») i podtitul «Опыт крестьянского романа».

---

⁵¹ *Kalvárie, Lady MakBeth Mcenského újezdu a Bojovnice* - Užity jsou české překlady názvů děl N.S. Leskova ze závěrečného seznamu v knize POSPÍŠIL, Ivo. *Proti proudu: (Studie o N. S. Leskovovi)*. c.d., str. 95-97. Není v něm uvedena povídka *Bojovnice*, avšak ve Výběru děl N. S. Leskova v českých překladech je uveden i překlad Naděždy Slabihoudové z výboru *Vášnivá srdce* (Lidové nakladatelství, Praha 1985). Z výboru jsou čerpány překlady v celé práci.

⁵² ЛЕСКОВ, Н. С.. *Собрание сочинений в 11 томах*. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1957. Т. 1. с. 499.

Provázanost s románem se pojí s přepisem díla, který za tímto účelem provedl autor pravděpodobně v roce 1867.

„Лесков, очевидно, считал его содержание уже устаревшим; при этом он старался приблизить всю вещь к жанру романа, а поэтому последовательно вынимал все очерковые отступления.“⁵³

Přepřerování se však týkalo pouze seškrtání částí, které vybočovaly z klasické stavby tehdejších románů – pro Leskova tak typické vsuvky lidových vyprávění apod. Také chybí závěrečná část, kdy se autor vrací na Hostomlu. Dílo tudíž přichází o své ukončení, o vypravěčovu reflexi „současného stavu“ daných míst.

Naproti tomu je přidán pro román té doby typický popis fyzického i duševního stavu Nasti při cestě domů z návštěvy nemocné kovářky. Rukopis přepisu s poznámkami autora však není znám a proto je v sebraných spisech využita první redakce z roku 1863.

4.1.1 Anastázie Borisovna Prokudinová

Hlavní ženská postava díla je mladá rolnická žena, která je nedobrovolně provdána. Leskov vyzdvihuje individuálnost jejího osudu, avšak zároveň v poznámkách k dané době dokládá, že není jediná.

Jméno

Plným jménem⁵⁴ **«Анастасия Борисовна Прокудина»** není hlavní ženská postava nazvána nikdy, ani vypravěčem. Nejblíže je tomu při návštěvě u statkářů, kdy ji statkář osloví **«Настасья Борисовна»**. Vypravěč a její nejbližší o ní povětšinou mluví nebo jí oslovují jmény **«Настя»**, nebo **«Настька»**. Matka a Kryluškin jí říkají **«Настасьюшка»**.

---

⁵³ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. с. д., str. 503.

⁵⁴ Jméno bylo syntetizováno z textu povídky.

Nepříliš blízké postavy užívají v konverzaci s ní uctivější «Настасья», a hovorovější «Настька Прокудина» když o ní mluví. Co se přezdívek týče, jsou známé pouze od vypravěče, žádná jiná postava tak Nast'u neoslovuje. «Настька-сухопарая» je jen jednorázovou vzpomínkou na dobu před svatbou, zato «Настя-бесноватая» je, vzhledem k jejímu psychickému stavu, časté označení v době šílenství.

Vzhled

Zmínka o tom, jak Nast'а vypadala, v textu nenajdeme poměrně málo. První a nejrozsáhlejší popis vzhledu je na začátku, kdy ji vypravěč představuje takto:

„Высокая была, черноволосая, а глаза черные, щечки румяные, губки розовые; сухощава только была, тем и не нравилась, не зарились на нее ребята. У нас все в моде, чтоб девка была, что называется, «разное-мое», телеса чтоб были; ну, а у Насте этих телес не было, так ее и звали Настька-сухопарая.“⁵⁵

Další poznámka se váže k Nastině proměně při čekání na svatbu.

„И жалкая она такая была, что смотреть на нее никак нельзя: словно тень ее ходит, а ее самой как нет, будто душечка ее отлетела. Лицо стало такое длинное да бледное, как воск, а черные волосы еще более увеличивали эту бледность.“⁵⁶

V dobách, kdy byla Nast'а ve špatném psychickém stavu, se vypravěč omezuje pouze na narážky typu:

„[...]что она совсем обносилась, и видали ее пробегавшую через поля в одной рубашке.“⁵⁷, nebo „Совсем она зверенком стала, [...]“.

Při léčení u Kryluškina se celkově zlepšila její duševní i vizuální stránka, což je komentováno povětšinou jednoduchými poznámkami.

---

⁵⁵ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. д., стр. 265.

⁵⁶ Тамtéž, стр. 279.

⁵⁷ Тамtéž, стр. 378.

„Краска здоровья и усталости проступила на ее бледных щечках, и была она такую хорошенькою, что глядеть на нее хотелось.“⁵⁸

Jednání

„Но у Насте, бывало, ни о ком худого слова не вытянешь. Тихая была девка и на словах будто не речиста; а как нужно увернуться, чтобы кого словом не охаять, так так умела она это сделать, что никому и невдомек, что она схитрила.“⁵⁹

Takto je prezentováno chování Nastě na začátku a v celém díle se nemění. V čase, kdy byla dívkou, před nechtěnou svatbou i po svatbě, *„Всегда Настя была добрая и кроткая, а тут, в эти три недели, совсем точно ангел небесный стала. [...] Только материнские агатовые глаза горели скрытым внутренним огнем и выражали ту страшную задвленность, которая не давала Насте силы встать за самое себя.“⁶⁰*

„Головы свои потеряли Прокудины с Настею. [...] Никому не грубит, ни от чего не отпирается, даже сама за работу рвется, а от мужа бежит, как черт от ладана.“⁶¹

Nastěa je mlčenlivá, uzavřená do sebe a kromě jednoho pokusu odmítnout nakázanou svatbu se nikdy nepostavila vyloženě na odpor. Smířila se se svým osudem, nesnaží se jej nijak měnit a útrpně snáší život s manželem.

I když se zamilovala do Štěpána, nevyhledávala ho a i poté, co se on vyznal jí, jej dlouho odmítala. Neviděla v jejich lásce žádné štěstí, pouze neštěstí. Na krátký čas byla bez manžela, odešel za prací do Kijeva. V ten čas byla šťastná a mohla se stýkat se Štěpánem, jenže manžel se vrátil. Nastěa se razantně rozhodla pro útek, se Štěpánem i bez něj. Útek by se dal považovat za jedinou formu jejího vzdoru – utekla po bratrově důrazné domluvě před sňatkem a také po každé když se zhoršil její psychický stav.

---

⁵⁸ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. д., str. 324.

⁵⁹ Tamtéž, str. 270.

⁶⁰ Tamtéž, str. 278 - 279.

⁶¹ Tamtéž, str. 298.

Promluva

Postava Nasti v příběhu nemá mnoho promluv. Pokud mluví, tak v krátkých větách. V domě Kryluškina mohla dostat více prostoru k promluvě, avšak vypravěč se spokojí s pouhým konstatováním, že vyprávěla svůj příběh.

„— А у тебя много было горя, Настя?

— Да; а то разве без горя нешто проживешь, Сила Иваныч? Всего было на моем веку-то!..

*Как пошла тут Настя рассказывать свою жизнь, так всю ее по ниточке перебрала; все рассказала Силе Иванычу до самого того дня, как привезли ее к нему в дом.*⁶²

Nejvíce Nast'a mluví se Štěpánem, ale i když jej odmítá, nebo mluví o svém neštěstí, či o lásce, vyjadřuje se jednoduchými větami s prostým slovníkem.

*„— О, дурак, дурак!— сказала Настя, покачав головою, с ласковым укором.*⁶³

„— Про то тебе знать: ты мужик. Я куда хочешь пойду, только домой не вернусь.[...]

— Ах, да не знаю! Что ты меня спрашиваешь, про что я не знаю. [...]

*— Ах, какой ты мудреный! Да веди куда хочешь.*⁶⁴

Motivovanost a Vývoj

Postava Nasti je smířena se svým osudem, neprotestuje a nesnaží se zpříjemnit si život. Bere vše tak, jak to je – je vdaná a musí žít podle božího zákona, nechce rozvádět Štěpána se ženou atp. Když už souhlasila se vztahem se Štěpánem, zůstala mu věrná, a proto by zvolila útěk i bez Štěpána. Na druhou stranu to nelze brát jako cílené jednání, protože Nast'a je pořád stejně tichá, odevzdaná a nic si aktivně nevydobyла. Drží se zákonů

---

⁶² ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. д., str. 329.

⁶³ Tamtéž, str. 352.

⁶⁴ Tamtéž, str. 361. Z rozmluvy se Štěpánem.

křesťanských příkázání (život v manželství), zvyklostí dané doby (žena, obzvláště ta rolnická, je poslušná) a také na ni je pohlíženo tehdejší společností podle všeobecných kritérií (nervové zhroucení – posedl jí ďábel).⁶⁵

Třikrát je v díle zmíněno, že se nervově zhroutila a zešílela. Z kontextu lze usoudit, že se nejedná o úmyslné chování, i když se jí pak kvůli šílenství všichni vyhýbali a nechávali ji na pokoji. Její stav se vždy zlepšil v klidném prostředí u Kryluškina, ale nikdy se nedožadovala, aby tam byla poslána. Vše nechává na svém okolí.

4.2 *Lady Makbeth mcenského újezdu*⁶⁶

Roku 1865 toto dílo, označované autorem jako «очерк», poprvé otiskl časopis «Эпоха». Bylo zamýšleno jako první ze série dvanácti črt o ženách z provincií. Zůstalo však pouze u první povídky, i když jistou představu o charakterech v následujících částech Leskov měl. Následné úpravy pro další vydání se týkaly jen stylistiky a ne obsahové stránky.

Tematiku měl Leskov propracovanou díky předcházejícím příspěvkům o ženských věznicích («Страстная суббота в тюрьме» a «За воротами тюрьмы» z roku 1862 pro noviny «Северная пчела»).

Tezi z poznámek v sebraných spisech, že *Lady Makbeth mcenského újezdu* je polemikou k dílu *Bouře* (Гроза, 1860) A. Ostrovského,⁶⁸ rozšiřuje V. Kostřica ještě o reakci Leskova na vlastní dílo a Shakespeara. V románu *Není kam* je možné spatřit základ syžetu *Lady Makbeth mcenského újezdu*, když jsou uváděny příklady dramatických příhod z vesnického prostředí.⁶⁹

---

⁶⁵ Pokud bychom chtěli zařadit tyto faktory do systému motivací, rozhodovali bychom se mezi motivací realistickou–psychologickou, nebo realistickou–sociálně historickou. (Podle definice motivace, kterou lze nalézt v knize VLAŠÍN, Š. - Slovník literární teorie. Vydání druhé, rozšířené. Praha: Československý spisovatel, 1984.

⁶⁶ První překlad do češtiny byl v roce 1909 jako BEČKA, J, ULBRECHT, S. *Slavica v české řeči. III. Část 2, Překlady z východoslovanských jazyků v letech 1891-1918*. Praha, Slovanský ústav AV ČR 2012.

⁶⁷ ЛЕЦКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. c. d., str. 499.

⁶⁸ Tamtéž, str. 493.

⁶⁹ KOSTŘICA, V. *Studie o ruské klasické literatuře*. c. d., str. 105.

Shakespearovsky laděný název předjímá typy postav, které se v díle objeví, ale nejedná se o variaci na známou tragédii. Kostřica více rozebírá podobnosti Katěrin Leskova a Ostrovského. Jejich linie se začínají rozcházet v momentě setkání s novým mužem. „*Izmajlovová je naopak uchválena slepou a nezkrotnou vášní, [...] která ji přivede ke čtyřnásobné vraždě.*“⁷⁰

Na rozdíl od ostatních Leskovových děl má *«Леду Макбет»* jasný syžet, nevyskytují se žádné vedlejší motivy a ten hlavní spěje přímo k rozuzlení. Kostřica se domnívá, že je to důsledek polemiky s dramatickým dílem, kterému je toto schéma vlastní.

4.2.1 Katěrina Lvovna Izmajlovová

V charakteristice osobnosti této ženy lze spatřovat schopnost silného prožívání emocí a zároveň chladné, vypočítavé racionalizace situací.

Jméno

Vypravěč označí plným jménem **«Катерина Львовна Измайлова»** hlavní postavu hned v prvních větách příběhu, když seznamuje čtenáře s událostí. Čeledíni a kuchařka oslovují Katěrinu **«матушка»**. Uctivěji, **«Катерина Львовна»**, jí říká muž. Sestřenice Borise Timofejiče ji nazvala **«Катеринушка»** a malý Fed'a **«тетенька»**. Vypravěč užívá převážně **«Катерина Львовна»**, ale pokud mluví o Katěrině z pohledu jiných postav, pak při scénách s čeládkou pro ni užívá označení **«хозяйка»** a **«невестка»** při pohledu z tchánovy perspektivy.

Pojmenování, která pro Katěrinu užívá Sergej, se v průběhu povídky proměňuje. Před začátkem milostného poměru jí říká **«сударыня»**, během vztahu ji oslovuje skoro stejně jako manžel **«Катерина Львовна»**, a v trestaneckém průvodu ji přede všemi oslovuje **«купчиха»**. Jen jednou ji osloví před ostatními **«Львовна»** a v ústraní ubikace **«Катя»**.

---

⁷⁰ KOSTŘICA, V. *Studie o ruské klasické literatuře*. c. d., str. 106.

Vzhled

Kompletní charakteristika vzhledu je podána hned na počátku příběhu.

„Катерина Львовна не родилась красавицей, но была по наружности женщина очень приятная. Ей от роду шел всего двадцать четвертый год; росту она была невысокого, но стройная, шея точно из мрамора выточенная, плечи круглые, грудь крепкая, носик прямой, тоненький, глаза черные, живые, белый высокий лоб и черные, аж досиня черные волосы.“⁷¹

V průběhu vyprávění se dozvídáme další podrobnosti většinou jen ve všeobecné rovině.

„[...]и в сахарные хозяйкины уста поцеловано [...]“⁷²

Vnější projevy různých emocí, jako rozpaky, vztek, strach, jsou popsány stejně, jak je známe z běžných ustálených spojení.

„Катерина Львовна, бледная, почти не дыша вовсе, стояла над мужем и любовником; [...]“⁷³

„[...]Катерина Львовна вышла довольно бодро, но только что стала в ряд, как вся затряслась и позеленела. В глазах у нее стало темно; все суставы ее занули и расслабели.“⁷⁴

Jednání

Katěrinu provdali za Zinovije, „[...]потому что Измайлов к ней присватался, а она была девушка бедная, и перебирать женихами ей не приходилось.“⁷⁵ Mladá žena bohatého starého muže v bezdětném manželství nemá, jak by se zaměstnala.

---

⁷¹ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. д., str. 96.

⁷² Tamtéž, str. 104.

⁷³ Tamtéž, str. 119.

⁷⁴ Tamtéž, str. 138. Jedná se o předposlední potupu, kterou od Sergeje utrpěla.

⁷⁵ Tamtéž, str. 96.

„В гости она езжала мало, да и то если и поедет она с мужем по своему купечеству, так тоже не на радость. Народ все строгий: наблюдают, как она сядет, да как пройдет, как встанет; а у Катерины Львовны характер был пылкий, и, живя девушкой в бедности, она привыкла к простоте и свободе: пробежать бы с ведрами на реку да покупаться бы в рубашке под пристанью или обсыпать через калитку прохожего молодца подсолнечною лузгою; а тут все иначе.“⁷⁶

Dokud se Katěrina neseznámila se Sergejem, žila poklidným a nudným životem. M. M. Dunaev tvrdí, že se Katěrina i Sergej řídí zvířecími instinkty a proto jsou schopni vraždy.⁷⁷ Dle mého, toto přirovnání je platné pouze pro Katěrinu, která se po seznámení se Sergejem mění ze znuděné paní na aktivní správkyni domu, majetku i života muže a tchána.

„Развернулась она вдруг во всю ширь своей проснувшейся натуры и такая стала решительная, что и унять ее нельзя. [...] Старик так и позеленел. Он никак не ожидал такой наглой дерзости от согрешившей, но всегда до сих пор покорной невестки.“⁷⁸

Katěrina byla schopná čehokoliv, aby si udržela milence a aby mu zajistila postavení.

„Катерина Львовна теперь готова была за Сергея в огонь, в воду, в темницу и на крест. Он влюбил ее в себя до того, что меры ее преданности ему не было никакой. Она обезумела от своего счастья; кровь ее кипела, и она не могла более ничего слушать.“⁷⁹

Neváhala se postavit autoritám (tchán, manžel, zapírala i před vyšetřovateli), zároveň však nikdy nevystoupila proti Sergejovi. On se během vyšetřování vraždy přiznal, označil Katěrinu jako spolupachatelku a tím byly oběma nařízeny nucené práce na Sibiři. V trestaneckém průvodu se k ní nechoval pěkně, ale i tak se Katěrina vzdala jen na uražené mlčení a potom se vždy snažila usmířit.

---

⁷⁶ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. с. д., str. 97.

⁷⁷ ДУНАЕВ, М. М. *Православие и русская литература*. В 6-ти частях. Ч. IV. Издание второе, исправленное, дополненное. — М.: Христианская литература. Москва 2003. str. 418.

⁷⁸ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. с. д., str. 104-105.

⁷⁹ Тамtéž, str. 112.

Na konci, kdy se jí Sergej přímo do očí posmívá a trápí ji, snáší Katěrina své příkoří až apaticky a nakonec se rozhodne pro sebevraždu skokem do ledové vody. Aby se pomstila, nebere s sebou svého milého, spolupachatele a trýznitele, ale svou rivalku - Sergejovu novou přítelkyni.

Promluva

O Katěrině je řečeno, že *характер был пылкий*, ale během manželství se neprojevovala. Teprve když manžel i tchán nebyli doma, pocítila trochu volnosti a poprvé v příběhu přímo promluvila.

„— Да что три пуда в вас потянуло, Катерина Ильвовна. Вас, я так рассуждаю, целый день на руках носить надо — и то не уморишься, а только за удовольствие это будешь для себя чувствовать.

— Что ж я, не человек, что ли? Небось тоже устанешь,— ответила, слегка краснея, отвыкшая от таких речей Катерина Львовна, чувствуя внезапный прилив желания разболтаться и наговориться словами веселыми и шутивными. ⁸⁰

Vypravěč častěji užívá reprodukce jejích myšlenek, než přímých dialogů s dalšími postavami.

„«Что это я в самом деле раззевалась?— подумала Катерина Львовна.— Сем-ну я хоть встану по двору погуляю или в сад пройдусь» ⁸¹

Vypravěč nedává Katěrině prostor k převyprávění. Její projev, když se s příhodou s kocourem svěřovala kuchařce, jen v jedné větě shrne, že *„Катерина Львовна рассказала, как к ней лез кот.* ⁸²

---

⁸⁰ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. д., str. 99.

⁸¹ Тамtéž, str. 98.

⁸² Тамtéž, str. 107.

Motivovanost a vývoj

Před svatbou byla impulzivní dívkou, po svatbě se z Katěřiny stala poslušná kupecká žena, a když se zamilovala, znovu se projevila živelná přirozenost její povahy. Její jednání je motivované touhou být se Sergejem za jakoukoliv cenu a v jakýchkoliv podmínkách.

„— Нет, нет, и не говори про это, Сережа! Этого ни за что не будет, чтоб я без тебя осталась,— [...]— Если только пойдет на что дело... либо ему, либо мне не жить, а уж ты со мной будешь.“⁸³

Jediný zájem je Sergej, kterému i sama přiznává, že je ochotná pro něj udělat všechno, i zemřít.

„[...]ну а только как ты меня на эту теперешнюю нашу любовь сам улещал [...]Сережа, мне да изменишь, ежели меня да на кого да нибудь, на какую ни на есть иную променяешь, я с тобою, друг мой сердечный, извини меня,— живая не расстанусь.“⁸⁴

Svá slova na konci potvrzuje, když skočí do Volhy.

4.3 *Вojovnice*

Tato povídka byla poprvé otištěna v časopise «Отечественные записки» v roce 1866.

Tato povídka je komponovaná naprosto odlišně od předchozích dvou. Pospíšil ji považuje za jedno z přelomových děl v tvorbě Leskova⁸⁵, neboť se objevuje zřetelně odklon od tradičních žánrů. Hlavní ženská postava vypravuje všechny možné příběhy, které se jí v ruské metropoli staly, tudíž vlastně svůj život. Příběhy na sebe ale navzájem

---

⁸³ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. c. d., str. 111. Mluví o návratu manžela, už tehdy je jasné, že má v plánu jej zabít.

⁸⁴ Tamtéž, str. 110.

⁸⁵ ПОСПÍŠIL, I. *Proti proudu*. c. d., str. 19.

nenavazují. Nejedná se o chronologické paměti životní cesty jednotlivce, protože jsou zaznamenávány příběhy související s hlavní postavou, které ale nejsou nijak sjednocené do formy uceleného příběhu. Jedinou stálou linií díla je setkávání vypravěče s hrdinkou.

Sám Leskov však považuje tento způsob zpracování za ideální pro živé a přirozené zobrazení zvoleného tématu. Povídka je alespoň pomyslnou realizací autorova záměru cyklu črt o ženách provinčních oblastí. Hlavní postava zde soustřeďuje některé z charakterových vlastností, které měl Leskov v plánu samostatně rozpracovat.

4.3.1 Domna Platonovna

Jedná se o ženu z nízké petrohradské vrstvy, která se pohybuje ve vyšší společnosti. Podomní prodej krajek skýtá různé další možnosti a ona se v nich za svůj život docela dobře zorientovala. Domna je postava natolik originální, že i sám autor má problém vytvořit ve své tvorbě jí podobný charakter.⁸⁶ Dunaev uvádí úryvek, kde vypravěč vyjadřuje přání zjistit víc o původu Domny Platonovny, což může být vnímáno jako zprostředkované autorovo zamýšlení nad existencí reálného typu této postavy.

Jméno

V příběhu o Lekanidě Petrovně se Domna Platonovna zmiňuje, že všichni od vojska ji oslovovali «**Домна Панталоновна**». V příběhu o jedné čertovské noci ji malý směšný mužíček, který vylezl z jezera, nazval «**Домочка**». Jinak v celém vypravování neosloví nikdo hlavní ženskou postavu jinak než «**Домна Платоновна**». Příjmení není známé, jen víme, že pochází z kupecké rodiny ze Zuše v Orelské oblasti.

Vzhled

Vypravěč Domnu Platonovnu popisuje pouze na začátku a na konci textu. Na začátku je vzhled předložen skoro se všemi detaily, včetně přehnaného líčení obočí.

---

⁸⁶ ДУНАЕВ, М. М. *Православие и русская литература*. с. д., стр. 419.

„Домна Платоновна росту невысокого, и даже очень невысокого, а скорее совсем низенькая, но всем она показывается человеком крупным. Этот оптический обман происходит оттого, что Домна Платоновна, как говорят, воперек себя шире, и чем вверх не доросла, тем вишь берет. Здоровьем она не хвалится, хотя никто ее больною не помнит и на вид она гора горою ходит; одна грудь так такое из себя представляет, что даже ужасно,

[...]Лет Домне Платоновне, по ее собственному показанию, все вертелось около сорока пяти, но по свежему ее и бодрому виду ей никак нельзя было дать более сорока. Волосы у Домны Платоновны в пору первого моего с нею знакомства были темнокоричневые — седого тогда еще ни одного не было заметно. Лицо у нее белое, щеки покрыты здоровым румянцем, которым, впрочем, Домна Платоновна не довольствуется и еще покупает в Пассаже, по верхней галерее, такие французские карточки, которыми усиливает свой природный румянец,

[...] Брови у Домны Платоновны словно как будто из черного атласа наложены: черны несказанно и блестят ненатуральным блеском, потому что Домна Платоновна сильно наводит их черным фиксажуаром и вытягивает между пальчиками в шнурочек. Глаза у нее как есть две черные сливы,[...]“⁸⁷

Při posledním setkání s živou Domnou Platonovnou komentuje vypravěč pouze vzezření jejího obličejе.

„Показалось мне, что кроме того, что все ее лицо поблекло и обвисло, будто оно еще слегка подштукатурено и подкрашено, а тут еще эта тревога при моем замечании, что она осунулась...“⁸⁸

Naposledy máme možnost zhodnotit Domnu Platonovnu zmínkou vypravěče o jejím mrtvém těle.

„Лежала она в гробике черном такая маленькая, сухенькая, точно в самом деле все хрящики ее изныли и косточки прилегли к составам.“⁸⁹

Toto je poslední pasáž týkající se vzhledu.

⁸⁷ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. д., str. 147-148.

⁸⁸ Тамтѣж, str. 218.

⁸⁹ Тамтѣж, str. 221.

Jednání

Domna sama o sobě říká, že je ženou velmi upřímného jednání a právě proto ji mají i všichni rádi. Kvůli své upřímnosti ale prý zakusila i mnoho zlého. Jako podomní prodavačka se zabývala i delikátnějšími věcmi, než jen krajkami.

„Домна Платоновна сватала, приискивала женихов невестам, невест женихам; находила покупателей на мебель, на надеванные дамские платья; отыскивала деньги под заклады и без закладов; ставила людей на места вкупно от губернских до дворнических и лакейских; заносила записочки в самые известные салоны и будуары, куда городская почта и подумать не смеет проникнуть, и приносила ответы от таких дам, от которых несет только крещенским холодом и благочестием.“⁹⁰

Díky těmto všem svým známostem a schopnostem je Domna Platonovna znalá poměrů v celém Petrohradě. Je přizpůsobivá a dokáže se chovat jako *dáma znalá způsobů*.

Ve většině svých příběhů vystupuje jako nevinná a naivní oběť zlé společnosti, jako důvěřivá prodejkyň, anebo, v případě Lekanidy Petrovny, jako ukřivděný dobrodinec. V rámci příběhu o Lekanidě komentuje vypravěč jednání Domny Platonovny:

„Смотрю опять на Домну Платоновну — ничего в ней нет такого, что лежит печатью на специалистках по части образования жертв «общественного недуга», а сидит передо мною баба самая простодушная и говорит свои мерзости с невозмутимую уверенностью в своей доброте и непроходимой глупости госпожи Леканидки.“⁹¹

Vypravěč tímto postřehem naznačuje, že Domna Platonovna opravdu věří v to, že jednala správně a že si neuvědomuje, jak špatná je tato stránka společenských zvyklostí.

Domna Platonovna po smrti manžela nežila s žádným mužem, ale na konci příběhu se zamilovala do mladičkého Valerjana. Její chování k němu je starostlivé, ochránářské, ale on si toho neváží a je na ni hrubý. Ona si však nemůže pomoci, poslechne ho na slovo, i když jí nakáže, aby mu nechodila na oči. Bere svou slabost jako boží trest a ďáblovo

---

⁹⁰ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. с. д., str. 150.

⁹¹ Тамtéž, str. 167.

pokoušení, a tak se modlí, stará se o nemocné a přece se jí nedaří na Valerjana zapomenout. Chřadne a trápí se, až se nakonec utrápila k smrti.

Promluva

Bojovnice je jedním z děl přelomových v Leskovově tvorbě.⁹² Zaměřuje se na život konkrétního jedince, ale ne skrze dějový popis událostí, nýbrž skrze to, jak svůj život sděluje člověk sám. Většina textu je vypravování Domny Platonovny o svém životě, o příhodách, které se jí staly apod. Z toho vyplývá, že promluvě této hlavní ženské postavy je věnován veliký prostor.

Domna Platonovna se vyjadřuje jako žena nižších petrohradských společenských vrstev. Ve společnosti vyšších vrstev, svých zákaznic a zákazníků, se však dokáže svým chováním přizpůsobit.

„К тому же и обращение у Домны Платоновны было тонкое. Ни за что, бывало, она в гостиной не скажет, как другие, что «была, дескать, я во всенародной бане», а выразится, что «имела я, сударь, счастье вчера быть в бестелесном маскараде»; о беременной женщине ни за что не брякнет, как другие, что она, дескать, беременна, а скажет: «она в своем марьяжном интересе», и тому подобное.

*Вообще была дама с обращением и, где следовало, умела задать тону своей образованностью.*⁹³

Ve svých příbězích často doslovně reprodukuje dialog a přidává komentáře a hodnocení.

„Взяла я деньги и говорю: «Благодарствуйте,— говорю,— Леканида Петровна». Уж «вы» ей, знаешь, нарочно говорю.

*«Не за что-с,— отвечает,— а сама и глаз на меня даже с работы не вскинет; [...]».*⁹⁴

⁹² POSPÍŠIL, I. *Proti proudu*. c. d. str. 19.

⁹³ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. c. d., str. 151.

Kromě reprodukováných dialogů vede Domna Platonovna dialogy i s vypravěčem. Buď se jedná o přerušení právě vyprávěného příběhu, nebo o úvodní či závěrečné debaty o vyprávěném.

„Она плачет, я это тоже с нею сижу, да так промеж себя и разговариваем, а в комнату ко мне шасть вдруг этот полковник... как его зовут-то?”

— *Да ну, бог там с ним, как его зовут!*

— *Уланский, или как их это называются-то они?— инженер?*

— *Да бог с ним, Домна Платоновна.*

[...]

— *Я так-то вот много кого: по местам сейчас тебе найду, а уж фамилию не припомню. Ну, только входит этот полковник [...]*⁹⁵

Motivovanost a vývoj

Ve svém jednání není motivovaná ziskem, protože ten ve svých příbězích zmiňuje minimálně. Jde jí, podle jejích slov, o dobro ostatních.

*„Жаль мне ее опять тут, как дочь родную, стало [...]*⁹⁶

Vypravěč vyslovuje svou teorii o tom, proč je Domna Platonovna taková starostlivá žena.

„Главное дело, что Домна Платоновна была художница — увлекалась своими произведениями. Хотя она рассказывала, что все это она трудится из-за хлеба насущного, но все-таки это было несправедливо. Домна Платоновна любила свое дело как артистка: скомпоновать, собрать, состряпать и полюбоваться делами рук своих — вот что было главное, и за этим просматривались и деньги и всякие

---

⁹⁴ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах.* с. d., str. 184.

⁹⁵ Тамтѣж, str. 163.

⁹⁶ Тамтѣж, str. 185.

*другие выгоды, которых osoba более реалистическая ни за что бы не просмотрела.*⁹⁷

Po celou dobu, kdy se s Domnou Platonovnou setkáváme, je její vystupování stejné. Vždy vypravěči svěruje příběhy, kde *byla pošlapána, urážena a ponížena za svou dobrotu a péči o lidské potřeby*. Její pohnutkoý jsou vždy vedeny upřimnou snahou pomoci.

Láskou k bližnímu svému je motivována i její starost o Valerku. Je to již těsně před smrtí, kdy vypravuje tento příběh o „své hloupé zamilovanosti“. Ví, že se bezhlavě zamilovala, že je mezi nimi velký věkový rozdíl a že on lásku neopětuje a chová se k ní špatně, ale Valerjana neobviňuje a pořád by mu nic neodepřela. Její poslední vůle je, aby to málo, co jí zůstalo, předali Valerkovi, který byl odsouzen za krádež a pravděpodobně poslán na Sibiř.

---

⁹⁷ ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах*. с. д., str. 151.

Závěr

Na příkladu tří ženských hrdinek Leskovových novel jsem se pokusila doložit autorovo mistrovství při užití formálních prostředků k vylíčení postavení jeho hrdinek. Autor se pevně drží formálních kategorií a líčí nám tak postavení těchto žen v jejich době. Genderová otázka, jakkoliv důležitá, byla pominuta kvůli předpokládanému autorskému záměru umělecky vyobrazit skutečnost.

V *Kalvárii* je ještě patrná snaha autora začlenit se do hlavního proudu realistické literatury. Příběh je tragický, hrdinka se neprotiví událostem a budí náš soucit.

V *Lady Makbeth mcenského újezdu* se hrdinka nesmíří se svou situací a koná bez výčitek, pro lásku. Bezohlednost a chladnokrevnost, s jakou páchala vraždy, nepřispívá ke čtenářově lítosti nad jejím osudem. Po zklamání milencem hrdinka zabije sebe i sokyni, ale milého nechává žít.

Povídka *Bojovnice* má z vybraných tří, nejvýrazněji skazový charakter. Přestože je nejvíce prostoru věnováno popisu života hrdinky v Petrohradě a zobrazení nešvarů jak dotyčné ženy, tak místní společnosti, je kritika podána lehkou a přívětivou satirou a hrdinka je vnímána mírně komicky. Pro mladšího milého v závěru povídky je však ochotná obětovat vše, i když ji on odmítá. Ona sama nakonec umírá na nemoc.

Na těchto mnou vybraných příkladech jsem pomocí literárního rozboru doložila typické společné znaky a užití formální prostředky. Tři rozdílné osudy Leskovových hrdinek spojuje v obsahu motiv nešťastné lásky a ve formě způsob, jakým autor užívá jejich kategorie - jméno, jednání a vzhled.

Bibliografie

Primární literatura

ЛЕСКОВ, Андрей Николаевич. *Жизнь Николая Лескова по его личным, семейным и несемейным записям и памятям*. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1954.

ЛЕСКОВ, Николай Семёнович. *Полное собрание сочинений в 12 томах*. Правда, Москва 1989.

Sekundární literatura

BEČKA, Jiří, ULBRECHT, Siegfried. *Slavica v české řeči. III. Část 2, Překlady z východoslovanských jazyků v letech 1891-1918*. Praha, Slovanský ústav AV ČR 2012.

DROZDA, Miroslav. *Narativní masky ruské prózy: Od Puškina k Bělskému: (Kapitoly z historické poetiky)*. Univerzita Karlova, Praha 1990.

HARDER, Johannes. *Der Mensch im russischen Roman: Deutungen: Gogol, Dostojewski, Leskov, Tolstoi*. Jugenddienst-Verlag, Wuppertal 1961.

KOSTŘICA, Vladimír. *Studie o ruské klasické literatuře*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987.

LESKOV, Nikolaj Semjonovič. *Vášnivá srdce*. Lidové nakladatelství, Praha 1985.

NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří, HOLÝ, Jiří (ed.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Host, Brno 2006.

POSPÍŠIL, Ivo. *Proti proudu: (Studie o N. S. Leskovovi)*. Sprint-Print, Brno 1992.

TOMAŠEVSKIJ, Boris. *Teorie literatury*. Lidové nakladatelství, Praha 1970. str. 145-150.

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

ГРОССМАН, Леонид Петрович. *Н.С. Лесков: жизнь. Творчество. Поэтика*. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1945.

ДУНАЕВ, Михаила Михайлович. *Православие и русская литература. В 6-ти частях. Ч. IV. Христианская литература*. Москва 2003.

ЛИХАЧЕВ, Дмитрий Сергеевич. *Избранные работы в трех томах, Том 3*. Художественная литература, Ленинград 1987. str. 322 - 337.

ЛОМУНОВ, Константин Николаевич, ТРОИЦКИЙ, Всеволод Юрьевич (ред). *Лесков и русская литература: Сборник*. Наука, Москва 1988.

МАРКАДÉ, Жан-Клод. *Творчество Н. С. Лескова*. Академический проект, Санкт-Петербург 2006.

ТРОИЦКИЙ, Всеволод Юрьевич. *Лесков-художник*. Наука, Москва 1974.

Internetové zdroje

ЛЕСКОВ, Н. С. *Собрание сочинений в 11 томах. Т. 1*. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1957.

(http://rvb.ru/leskov/tocvol_01.htm)

Naposledy otevřeno 9.12.2016.